

Sanayi Politikası, Bölgesel Kalkınma ve Kümelenme Stratejisi

Güven Sak

Ankara, 22 Kasım 2006

Mesele nedir?

- Eskiden böyle konular konuşulmazdı.
- 2001'den önce sadece ülke gündeminden bahsetmek yeterli olabilirdi
- Şimdi ülke gündeminin yanında bir de bölge gündeminden bahsetmenin zamanı geldi
  - Gündemin içini doldurabiliyor muyuz?
  - Bunun için hem özel sektörde hem de kamuda kapasite mevcut mu?

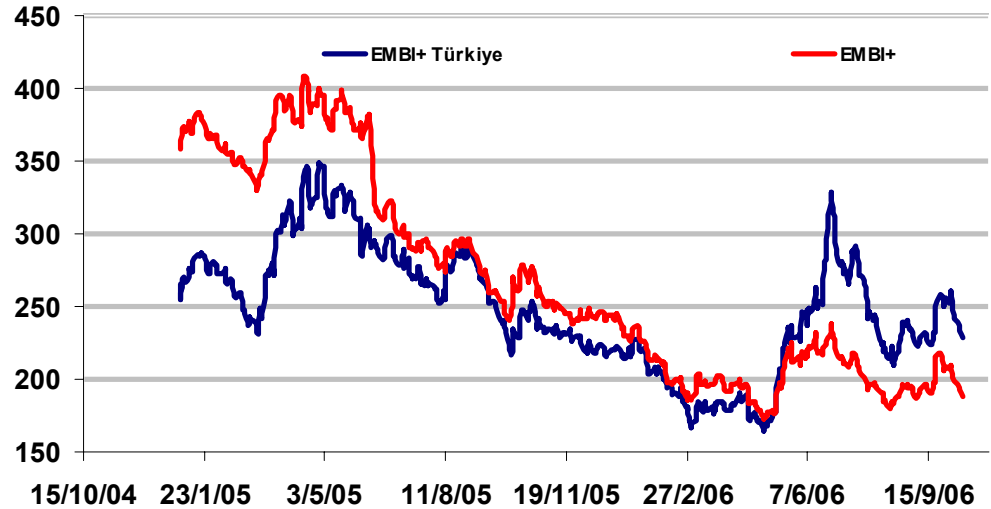
Çerçeve

- Türkiye'nin gündemi değişiyor mu?
- Türkiye'de, ulusal düzeyde, nasıl bir gündem oluşmakta?
  - Türkiye ekonomisinin küresel ekonomiye entegrasyonu hızlandı
  - Yerelleşme süreci Karadeniz Bölgesi için ne anlama geliyor?
- Karadeniz Bölgesinin Performansı
- Bölgesel rekabet gücünü arttırmaya dair birkaç düşünce

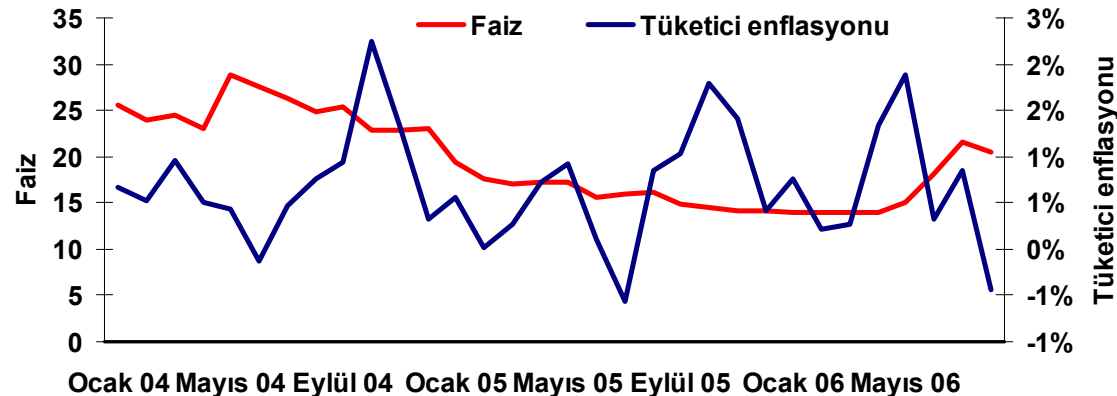
Türkiye'nin gündemi değişiyor mu?

- **Yüksek risk primi:**
Önceden ödemeye alışkındık
- Rüzgarı arkamıza aldık ve ortalama bir gelişmekte olan ülkeden daha uygun koşullarla borçlanmaya başladık. (....-2006)
- Eski günlere mi dönüyoruz? (2006-....)

Yükselen piyasalar endeksi (EMBI+)

Hazine faizi ve tüketici enflasyonu

Türkiye'nin gündemi değişmiyor

- Dün risk priminin kaynağı kamu borç stoku ve bunun küçük bir finansal piyasada döndürülmesiydi.
- Bugünkü risk priminin kaynağı ise cari işlem açıklarının önümüzdeki on yıl boyunca sürdürülüp sürdürülemeyeceğidir.
- Bu önümüzdeki on yıl boyunca her yıl Türkiye'ye 15-20 Milyar Dolarlık doğrudan yatırım gelmesi gereğidir. (istikrarlı finansman açısından)
- Soru şudur: Bu yapılabilir mi?

Türk özel sektörünün içinde bulunduğu rekabet ortamı değişmektedir

Eski ortam

- Makro çerçeve:
  - Sert dalgalanmalar
  - Yüksek enflasyon
  - Cömert teşvikler
  - Öngörülebilir kur (95-01)
- Rekabet gücü:
  - Ucuz işgücüne dayalı
  - Maliyet ve fiyata dayalı
  - Sınırlı AR-GE
  - Pasif pazarlama

Yeni ortam

- Makro çerçeve:
  - Göreli istikrar
  - Düşük enflasyon
  - Sınırlı teşvikler-koordinasyon
  - Dalgalı kur (2001 sonrası)
- Rekabet gücü:
  - Nitelikli işgücü
  - Kaliteye ve bilgiye dayalı
  - AR-GE ön planda
  - Pazarlama yenilikleri

Türkiye'deki genel durum ve yeni gündem

Durum hiç de kötü değil

- Yüksek büyüme oranları
- Makroekonomik istikrar
- Yeni ve daha sağlıklı bir iş yapma ortamı
- Küresel ve bölgesel entegrasyon

Ancak, risklerin etkin bir şekilde yönetilmesi gerekiyor

- Cari açık
- Azalmayan işsizlik
- Yaratıcı yıkım
- .. + dışsal şoklar: (i.e. İran, Lübnan, petrol fiyatları, FED faiz oranları, AB ile ilişkiler)

Yeni bir gündeme acil olarak ihtiyaç var

- Öncelikleri belirlenmesi, stratejik planların yapılması ve etkin bir şekilde hayata geçirilmesi
- AB sürecinin risklerin etkisini azaltacak şekilde yönetilmesi
- Yeni ortam için gerekli olan kapasiteyi inşa etmek

Etkin bir sanayi politikası olmadan büyümeyi sürdürürebilmek mümkün gözüküyor

Birinci problem

- Küresel ekonomiye kontrolsüz entegrasyon, yanlış yatırım kararları, yanlış teşvikler

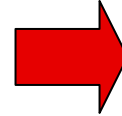

Birinci politika alanı

Küresel ekonomiye uyum için stratejik koordinasyon
Diyalog mekanizması, teşvik sistemi, yabancı yatırım stratejisi

İkinci problem

- İmalat sanayiindeki şirketlerin büyüyebilmek için verimliliklerini artırma, yeni yatırım yapma gereği

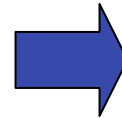

İkinci politika alanı

Yatırım, iş yapma ve verimliliğin artırılmasının önündeki engellerin kaldırılması
Giriş-çıkış engelleri, ölçek büyütme, kayıtdışı ekonomi, teknolojik ilerleme ve yenilikçilik, girdi maliyetleri, nitelikli işgücü, girişimcilik, standartlar

Üçüncü problem

- Değişen müşevvik yapısı, eski ve yeni ortam arasındaki keskin farklılıklar

Üçüncü Politika Alanı

Etkin bir geçiş dönemi stratejisinin hayata geçirilmesi
Verimlilik dönüşümü, beceri dönüşümü, kayıt içine giriş

Sanayi Politikası Çerçevesi

■ Küresel Ekonomiye Uyum için Stratejik Koordinasyon

- Mekanizma ve İlkeler
- Teşvik Sisteminin Reformu
- Doğrudan Yabancı Yatırım Stratejisi

■ Yatırım, İş Yapma ve Verimliliğin Önündeki Engellerin Kaldırılması

- Yetersiz Yasal ve Kurumsal Çerçeve: Giriş-Çıkış Engelleri
- Kayıtdışı Ekonomi ve Ölçek Problemleri
- Teknolojik İlerleme ve Yenilik
- Girdi Maliyetleri
- Nitelikli İşgücü
- Girişimcilik
- Kalite Standartları

Küresel Ekonomiye Uyum için Stratejik Koordinasyon

- Mekanizma ve İlkeler
  - ÖİK ve Koordinasyon Mekanizmasının, oda sistemi dahilinde daimi hale getirilmesi ve kurumsallaştırılması,
  - Sektörel Araştırma Enstitülerinin teşvikiyle, özel sektörün politika oluşturma kapasitesinin güçlendirilmesi
- Teşvik Sisteminin Reformu
  - Sanayi Envanterinin ivedilikle tamamlanması
  - Devlet yardımı uygulamalarında koordinasyon, etki analizi ve bağımsız denetleme mekanizması
  - İlkelerin belirlenmesi
- Yabancı Yatırım Stratejisi
  - Yatırım Promosyon Ajansının kurulması
  - İleri teknoloji getirecek yeni yatırımlara pozitif ayrımcılık

Yatırım, İş Yapma ve Verimliliğin Önündeki Engellerin Kaldırılması

■ Giriş-çıkış Engelleri

- Özellikle yerel yönetimlerden kaynaklanan idari izinlerin etkinleştirilmesi
- OSB'lerin kamusal yetkilerinin arttırılarak, tek-durak ofis haline gelmeleri
- İmarlı arazi üretiminin arttırılması
- Şirket tasfiyesinin kolaylaştırılması

■ Ölçek Sorunları

- Şirket birleşmelerinin TTK'da, yargısal süreç ve vergi açısından kolaylaştırılması,
- Kayda girme maliyetlerinin azaltılması
- Kreditor haklarının geliştirilmesi; özel kredi bilgi sistemlerinin geliştirilmesi
- Kredi Garanti Fonu'nun işler hale getirilmesi

Yatırım, İş Yapma ve Verimliliğin Önündeki Engellerin Kaldırılması (2)

■ Teknolojik İlerleme ve Yenilik

- Öğretim üyelerinin sanayile birlikte çalışmalarının önündeki engellerin kaldırılması
- TÜBİTAK, TTGV gibi sistemler için etki analizi yapılması ve bu kuruluşların iktisadi kapasitelerinin arttırılması
- Sektörel araştırma enstitülerinin teşvik edilmesi
- Yatırım indirimi uygulamasının proje bazında uygulanması (ileri teknoloji getiren ve büyük ölçeğe sahip olan)

■ Girdi Maliyetleri

- İnternete erişimde ve internet üzerindeki işlemlerde her türlü verginin sıfırlanması
- Elektrik, Telekom ve Ulaştırma sektörlerinde serbestleşme ve özelleştirme süreci sanayi stratejisinin parçası olarak ele alınmalı
- Bu konulardaki yargı kararlarının iktisadi etkileriyle ilgili değerlendirme çalışması yapılması ve yargıda kapasite inşası

Yatırım, İş Yapma ve Verimliliğin Önündeki Engellerin Kaldırılması (3)

■ Nitelikli İşgücü

- Bilgisayar ve web tasarımı gibi konularda eğitimin teşvik edilmesi
- Meslek liseleri ve yüksek okulların sanayinin ara eleman ihtiyacını karşılaması için gerekli tedbirlerin alınması (OSB'ler)
- Hizmet içi eğitim faaliyetlerinin teşvik edilmesi

■ Girişimcilik

- Risk sermayesi sisteminin yeniden tasarlanması
- Üniversitelerde girişimci geliştirme programlarının teşvik edilmesi; işletme bilgisine sahip mühendisler yetiştirilmesi
- Girişimcilere destek danışma ofislerinin kurulması (özellikle teknoparklarda)
- Teknoparklardaki vergi teşviklerinin somutlaştırılması

Öncelikler

- Geçiş dönemi tedbirleri olmazsa, dönüşüm tamamlanamaz
- Diyalog mekanizmalarının tesis edilmesi ve kurumsallaştırılması önemli.
  - Gündemin içeriğini zenginleştirecek ayrıntılı ve kapsamlı çalışmalar
    - Kayıtdışılığın sektörel ve bölgesel kompozisyonu (geçiş dönemi)
    - Sektörel değer zinciri ve kümelenme analizleri-Tekstil sektörü?
- Altyapı reformları temel önceliktir (AB süreci için de öyle değil mi?)
  - Girdi maliyetleri sorunu
  - Enerji, Ulaştırma, Telekomünikasyon
- Yerel ölçekte yatırım ortamı yaratma konusunda mükemmeliyet merkezleri:
  - OSB'lerin tek durak ofis olmaları; yatırım promosyonu işlevi görmeleri
  - Bölgesel Kalkınma Ajanslarında kapasite inşası

Geçiş Dönemi Tedbirleri (1)

- Reform süreci yönetilirken, dönüşümün de yönetilmesi gerekiyor.
- Risklere yönelik stratejilerin oluşturulması hayati önem taşıyor.
- Dönüşümün maliyetini azaltmaya yönelik bir dizi strateji uygulanması; reformun da başarısını artırır.
- AB'ye uyumdan kaynaklanan maliyetlerin (BASEL II, çevre standartları vb) zamana yayılması
- Temel ilkeler:
  - Bu yeni iktisadi ortam, firmaların kendi tercihi değil.
  - Dönüşümü durdurmaya yönelik değil; maliyetini azaltacak tedbirler hedeflenmeli (isteyen ve hazırlığı olan işletmeler için)
  - Mutlaka son kullanma tarihi olmalı; bu plan dönemi içinde, 2 sene uzunlukta

Geçiş Dönemi Tedbirleri (2)

- Kayıt içine giriş sürecinin yönetimi
  - Kayda girmenin maliyetlerinin düşürülmesi
  - Bankacılık sistemi; işçi çıkarmanın maliyetinin düşürülmesi; vergi sisteminin basitleştirilmesi
- İşgücü piyasalarında beceri dönüşümünün yönetimi
  - İŞKUR'un aktif işgücü politikası uygulaması
  - Bilgisayar, internet okuryazarlığının artırılması
- Verimlilik dönüşümünün yönetimi
  - Yeni bir yatırım programı
    - Birleşerek ölçek büyüyenler
    - Teknolojik yenilenme yatırımı yapanlar
  - Şirket birleşmelerini, devirlerini ve giriş-çıkışları kolaylaştıracak düzenlemeler
  - Yeni kaynaklar, vergi düzenlemeleri

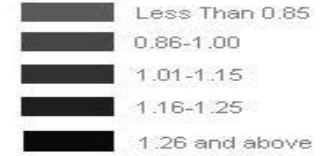
Türkiye için yeni bir yaklaşım: Bölgesel kalkınma perspektifi

- Sanayi politikasının ve mikro tedbirlerin tasarımında bölgesel kalkınmayla ilgili politikaların önemli bir rolü olmak durumunda
- Bölgesel boyutta tasarlanması gereken yeni politikaların odak noktaları:
  - Koordinasyon problemlerinin çözülmesi
    - kamu-özel sektör diyalog mekanizmaları
  - Yatırım ortamının iyileşmesinin önündeki engellerin azaltılması
- Karadeniz Bölgesi için bunların anlamı ne olmalıdır?
  - İlk önce sorunların iyi anlaşılması gerekiyor

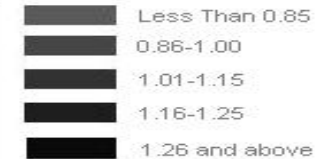
- Türkiye'deki eğilimler ve Karadeniz Bölgesi'nin Rekabet Gücü

Türkiye'de sektörel yoğunlaşma (1)

Gıda, İçecek ve Tütün

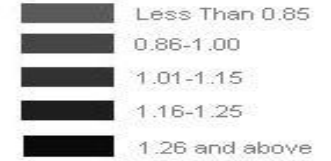

Tekstil, Hazır Giyim, Deri

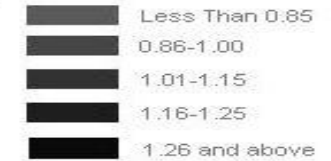

Türkiye'de sektörel yoğunlaşma (2)

Kimyasallar. Petrol Ürünleri. Plastik

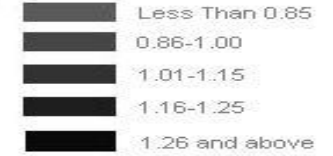

Makine, ekipman, işlenmiş metal

Türkiye'de sektörel yoğunlaşma (3)

Mobilya ve Ormancılık

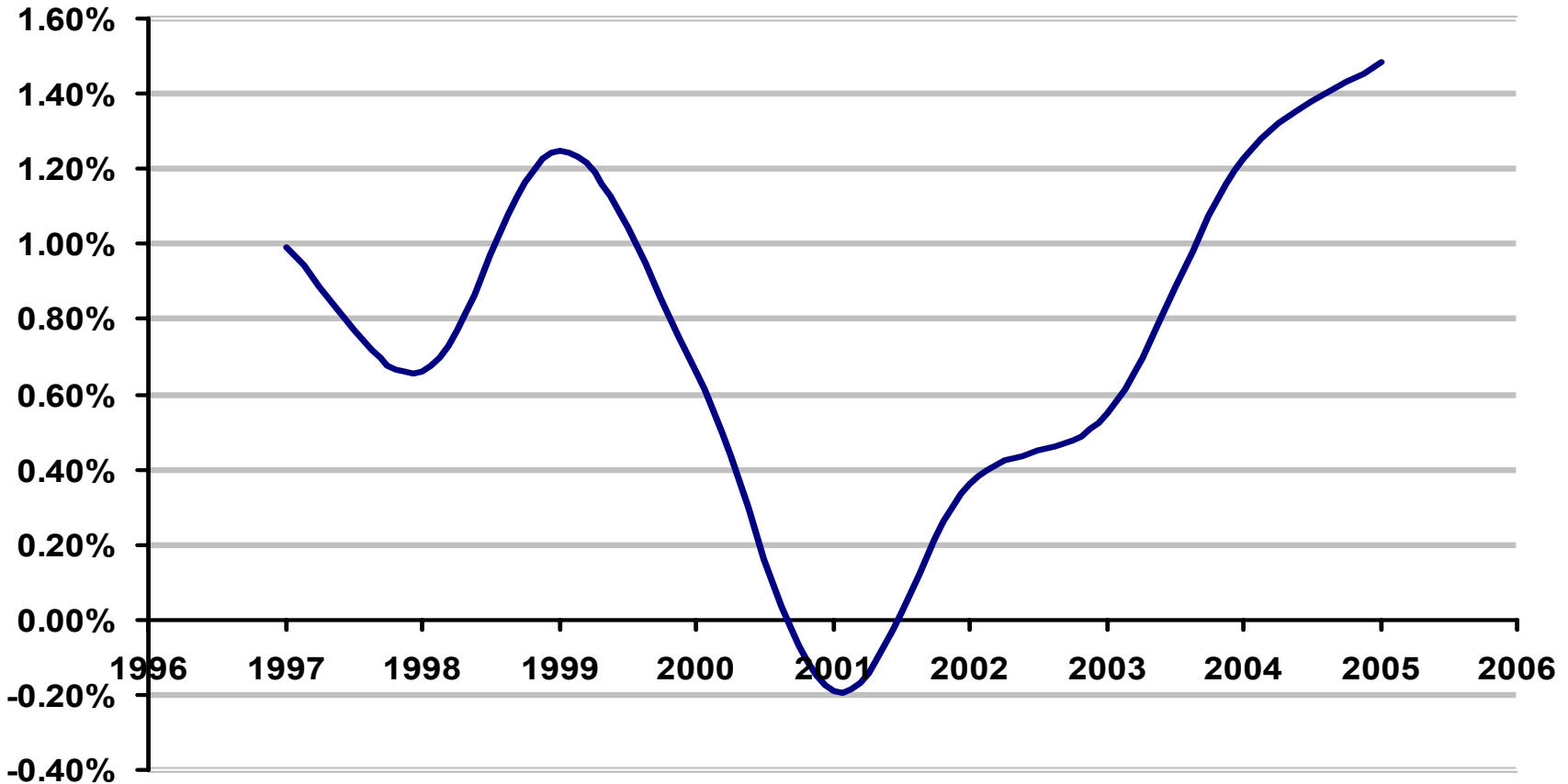

Kağıt, Kağıt ürünleri, Basım Yayımlar

ISO 1000'de Karadeniz Bölgesi

Karadeniz'den ISO 1000'e giren firmaların toplam brüt katma değerinden aldıkları pay

Sanayi veritabanında Samsun

	Firma sayısı	(%)	İstihdam	(%)
TARIM VE HAYVANCILIK	9	1.25%	274	1.61%
KOMUR MADENCILIGI	6	0.83%	173	1.02%
METALIK OLMAYAN VE MADENCILIK KONUSUNA GIREN MADENLERIN ISTIHSALI	10	1.39%	104	0.61%
GIDA-ICKI-TUTUN SANAYI	269	37.31%	6231	36.68%
TEKSTIL ORME,KONFEKSİYON VE DERI SANAYI	57	7.91%	2360	13.89%
AGAC,MANTAR URUNLERI VE MOBILYA SANAYI	63	8.74%	890	5.24%
KAGIT,KAGIT URUNLERI BASIM VE BASKI SANAYI	5	0.69%	106	0.62%
KIMYA,KIMYASAL URUNLER,PETROL, KOMUR,LASTIK VE PLASTIK URUNLERI SANAYI	98	13.59%	2382	14.02%
METAL DISI URUNLER SANAYI (PETROL VE KOMUR UR UNLERI HARIC)	42	5.83%	853	5.02%
METAL SANAYI	23	3.19%	1005	5.92%
METAL ESYA-MAKINA VE GEREK,ULASIM-ARACI ILMI VE MESLEKI OLCME ALETLERI SANAYI	115	15.95%	2370	13.95%
DIGER IMALAT SANAYI	3	0.42%	28	0.16%
ELEKTRIK,GAZ URETIMI VE DAGITIMI	1	0.14%	10	0.06%
TASIMA-DEPOLAMA ISLERI	20	2.77%	203	1.19%
Toplam	721		16989	

- Peki, Ne Yapmak Gerekiyor?
- Bölgesel rekabet gücünü ve performansı artırabilmek için yeni yaklaşımlar

Önce durumu iyi analiz etmek, sonra da fırsatlara bakmak gerekiyor

- Bölgesel düşünmek için öncelikle sağlıklı bölgesel analizlere ihtiyaç var.
- Bu analizlerin üstüne hem gerçekçi hem de yaratıcı stratejilerin inşa edilmesi gerekiyor.
- Fırsatları iyi tahlil etmek çok önemli.
  - Uluslararası konjonktürde Karadeniz'in önemi artıyor. (örn. ABD buraya her zaman olduğundan daha fazla önem veriyor).
  - Bu süreçten nasıl faydalanılabilir?
    - Lojistik üssü? (Samsun limanı)
    - Turizm ve eğitim kümelenmeleri
  - Gıda, Mobilya, Kağıt, Tekstil için ne gibi fırsatlar ve tehditler var? Kümelenmeler nasıl yönlendirilmeli?

Bölgelerin rekabet gücünü artırabilmek için yeni yaklaşımlara ihtiyacımız var

- Kümelenme yaklaşımını benimsemek zorunda olduğumuz bir dönemdeyiz
- Rekabet gücü ve kümelenmeye dayalı sanayi politikaları önem kazanacak
  - Aıştığımız “sektör” kavramından farklıdır
  - Yığılma ve komşusunu kopyalamak değil
  - Nihai ürünün üretilmesindeki “değer zinciri”nin tümünü kapsar
    - Hizmetler sektörü + sanayi sektörü
  - Birbirine değer yaratma zinciri ile bađlı olan
    - Karşılıklı bağımlı firmalar
    - Bilgi üreten kurumlar
    - Destekleyici kurumlar
    - Alıcılar, müşteriler

Rekabet gücünü bölgesel düşünmek için bazı tespitler

- Bölgelerin ekonomilerinin performansını anlayabilmek ve geliştirebilmek için farklı bir analiz birimine ihtiyaç var
- Bireysel şirketlerle ilgilenen politikalardan ziyade, şirketlerin aralarındaki bağlantılara ve gruplara odaklanmak gerekiyor
- Başarılı modelleri (Silikon Vadisi) kopyalamak veya uyarlamak değil, bölgenin kendi kuvvetli yanlarını geliştirmek ön planda olmalı
- Performansı analiz edebilmek önemli; ancak bunun ötesine geçip diyalog geliştirmek de önemli
- Değişik kümelenmeler için değişik stratejiler gerekli; eğitim bazı kümelenmelerin temel ihtiyacı iken, diğerinde altyapı veya lojistik ön planda olabilir
- Var olan kümelenmelerin güçlenebilmesi ve yenilerinin yükselebilmesi için, yatırım ortamının elverişli olması

Neler yapılabilir?

- Küresel düşünüp, yerel davranabilme kapasitemizi artırmamız gerekiyor.
  - Küresel düşünebilmek için malumat ihtiyacı
  - Sektörel ve bölgesel eksenlerde kurulacak diyalog mekanizmaları
  - Doğru bir yabancı yatırım stratejisi ile mevcut kümelenmeler güçlendirilebilir, yenilerinin tohumları atılabilir
- Her şeyi kamunun yapması mümkün değil, özellikle de bölgesel düzeyde
  - Özel sektörün politika tasarım kapasitesi

Teşekkürler

www.tepav.org.tr